

Az 1956-os forradalom szegedi történetének egy tragikus epizódja

Szeged 1956-os forradalmának hősi halottjaként a köztudat és a történeti szakirodalom csak Schwartz Lajos, a fiatal kendergyári munkás nevét emlegeti. Ez a tény annyiban igaz, hogy október 23. és november 4. között ő volt az egyetlen, akit a hatalom az október 26-i lövetéskor elpusztított.

Nem lehet azonban megfeledkezni azokról sem, akik a szovjet ellentámadás után a kialakuló harcokban, illetve az újjáalakuló kommunista diktatúra erőszakos fegyveres fellépései következtében veszítették életüket. Egy ilyen szegedi esetről számolhat be a levéltári dokumentumok alapján a levéltáros-történész.

1956. november 15-én hat fiatal, Szegeden iskolába járó ipari tanuló, *Simon István, Balogh József, Kovács R. János, Balogh Lajos, Csepregi Bálint, Oszlács Béla* a délutáni órákban az ország elhagyásának szándékával megközelítették a határsávot. A jugoszláv-magyar határ őrizetét ekkor már újból megszervezte a politikai hatalom, sőt a belügyi-határőrizeti egységeket még néhány, alig megalakult karhatalmi (pufajkás) századdal is megerősítette, akiknek feladatát képezte az országot elhagyni szándékozók elfogása.

A diákok, akiknek zöme a Vegyipari Technikum hallgatója volt, a környéken lakó emberek javaslatára Szeged határában megálltak és megvárták a sötétedést. Újból elindulván a sötétben azonban eltévedtek, mire elhatározták, hogy visszaternek a városba. A Szegedre vezető út keresése közben hangosan beszélgettek, sőt egyi-

1956. október 26. Sortűz előtt

kük, Oszlács Béla még énekelt is. Hirtelen megállásra szólították fel őket. Kovács R. János el is kiáltotta magát a megadást közlve, de szinte vele egy időben már lőttek is rájuk. Erre hasra feküdtek, mire újabb géppisztolysorozatokat szóltak meg. A lövések eldördülése után a határőrök az

életben levőket felállásra szólították fel. A sértetlenek, három iskolás, kiegyenesedtek, a határőrök hátraarcot vezényeltek nekik, megközelítették őket, és hátrakötötték kezüket. Az elfogás után a határőrsre kísérték az elfogottakat, és később átadták a rendőrségnek. A másik három tanulóért ezután mentek

ki, közülük kettőt, Oszlács Bélát és Csepregi Bálintot holtan, egyet (Balogh Lajost) pedig súlyos sérülésekkel szállították be az őrszobára, majd onnan a mentőkkel a szegedi kórházba. Egyes iratok tanúsága szerint esetleg Oszlács Béla és Csepregi Bálint is élt még, amikor a mentők elszállították, és csak az autóban haltak meg. Ez azonban valószínűleg nem igaz, ugyanis Oszlács Béla halálát olyan mellkasi lövés okozta, amely szétroncsolta a tüdőverőerét, s így a halál szinte azonnal beállt, Csepregi Bálintot pedig a koponyáján találták el, amely lövedék megsértette az agy felszínes részét is. Oszlács Béla már az első lövések eldördülésekor elhunyt, míg Csepregi Bálintot a második géppisztolysorozat terítette le. A halálukat okozó lövedékek kívül még más találatok is érték a két tanulót.

A géppisztolysorozatot lövő határőrök legalább ketten, de valószínűleg még többen is voltak. Az egyikük egy magasabb helyen (esetleg lóháton) volt, a másik pedig fekvő biztosított.

A határőrség katonáinak intézkedését, ha nem is menti, de legalább magyarázza az a körülmény, hogy november hónapban több alkalommal rájuk lőttek a menekülni szándékozók. *Akadnak olyan vallomások, amelyben a Szeged határában elfogott Corvin-közi forradalmárok hangsúlyozták, hogy ha lett volna náluk fegyver, azt használták is volna.*

Ennél a hat fiatalnál azonban nem találtak fegyvereket.

Farkas Csaba
főlevéltáros

Emlékezzünk 1956-ra!

zenekar. Beszédet mond: dr. Fejér Dénes, a POFOSZ elnöke. Gyertyás vonulás a Takaréktár utcai emléktáblához. Koszorúzás az emléktáblánál. Az útvonal: Jókai utca – Dugonics tér – Kárász utca – Klauzál tér – Széchenyi tér – Takaréktár utca.

19 órákor: ünnepi megemlékezés a Szegedi Nemzeti Színházban. Közreműködik: Dobos Kati, Rácz Tibor, Kátó Sándor, Vámosy Éva, Fekete Gizi, Király Levente, Gyimesi Kálmán, Koczka Ferenc és Kerek Ferenc. Az ünnepi megemlékezés rendezője: Sinka Károly.

Szeged Megyei Jogú Város vezetése felhívja a város polgárait, hogy az október 23-án 17 órákor a kopjafánál tartandó koszorúzás helyszínére – méltóképpen emlékezve a mártírokra – hozzanak egy-egy szál virágot és gyűjtsanak egy-egy

szál gyertyát. Kéri a lakosságot, a pártok és társadalmi szervezetek tagjait, hogy mind a koszorúzás ünnepségen, mind a gyertyás vonuláson részvételükkel adózzanak '56 emlékének.

A holnapi, budapesti megemlékezések közül az alábbiakat ajánljuk olvasóink figyelmébe:

8 óra: Az állami zászló felvonása katonai tiszteletadással a Kossuth Lajos téren; **9 óra:** koszorúzási ünnepség a Batthyány örökmécsesnél; **10 óra:** koszorúzási ünnepség a Rákoskeresztúri köztemető 300-as (301-es, 298-as) parcellájánál; megemlékezés a Kispesti Újtemetőben állított kopjafánál az 56-os Antibolsevista Szövetség rendezésében; a Pesti Hírlap és a Juventus Rádió közös történelmi játéka a Dózsa György úton; **10.30**

óra: megemlékezés a Széna téri kopjafánál; **11.30 óra:** a Magyar Politikai Foglyok Szövetségének ünnepi nagygyűlése a Corvin moziban. Felkért előadók: *Boross Péter és Für Lajos.*

12 óra: zenés őrsegváltás az állami zászlónál; **14 óra:** „Hozzon egy mécseset a hősök emlékére!” – ünnepi műsoros megemlékezés a Kossuth téren; **15.45 óra:** a Magyar Út Körök és a Magyar Igazság és Élet Pártja műsoros nagygyűlése a Felvonulási téren; **16 óra:** a Nagy Imre Társaság koszorúzási ünnepséget rendez a Nagy Imre téren; **17 óra:** „Emlékezzünk együtt 1956-ra” – a Kereszténydemokrata Néppárt rendezvénye a Móróc Zsigmond körtéri Szent Imre szobornál; **18 óra:** mécsesgyújtás a hősök emléke előtt tisztelegve a Kossuth téren; **20 óra:** ünnepi díszelőadás a Magyar Állami Operaházban. Szabad

György, az Országgyűlés elnöke mond ünnepi beszédet.

Tisztelt szegedi polgárok, kedves olvasók!

Az új, a rendszerváltást jelentő és megvalósító országgyűlés augusztus 20-át, államalapító királyunk ünnepét tette legnagyobb nemzeti ünnepünké. I. István életművének történelmi eredményessége alapján érthető is e kiemelés. Ugyanakkor a magyar népnek a társadalmi fejlődés élvonalához való felzárkóztatására, a nemzeti függetlenség megteremtésére – tehát jelentőségében, az adott történelmi korok viszonyai között István király törekvéseihez mérhető – történelmi kísérletei voltak az 1848. március 15-ével és 1956. október 23-ával kezdődött forradalmak és szabadságharcok.

Szent István király emlékeztet, majd augusztus 20-át nemzetünk története folyamán többnyire osztatlan megbecsülés övezte, március 15-ét a mindenkor hatalom vagy kiátkozta, vagy a maga politikai törekvései számára kisajátította. A hozzá való viszony mindig nemzeti és politikai vízvázalástó volt. Március 15-ét a kiegyezés óta nem lehetett nem ünnepelni. A hatalom és a hatalomhoz közel állók azonban soha nem voltak képesek, és soha nem merték igazi lényegét felmutatni, hiszen az 1848-as forradalom, miként 1956 forradalmának törekvései is Magyarország teljes társadalmi, politikai és erkölcsi átalakítását lettek volna hivatottak megvalósítani. A bukásokon és kiegyezéseken felnövekvő új hatalmaknak soha nem állt érdekében a modern társadalmi átalakulás, hiszen éppen annak hiánya volt hatalmuk alapja. A hatalmi elit csak a maga számára alkalmas momentumokat hangsúlyozta, vagy 1956 esetében egyszerűen nemzetellenes ellenforradalomnak bélyegezte a magyar nép legszentebb vágyait és hősiességét. A szociális célokat és a nemzeti törekvéseket oly módon állította szembe, hogy ideológiailag a maga uralmát stabilizálja. Hatalom és nép véglegesen elkülönült egymástól.

Ma is ünnepelünk. Október 23. van, XX. századi történelmünk legnemesebb eseményének 37., köztársaságunk kiáltásának 4. évfordulója. Ma szabad ez az ünnep, s ez a nap a magyar nép legnagyobb többségének fontos napja. És meggyőződésem, hogy 1956 óta, a forradalom óta az. Hiába volt a csatlós kommunista hatalom minden terrorja, történelemhamisító törekvése, hogy legalább a forradalom után eszmélő generációk lelkében bűnös ellenforradalomnak tüntesse fel. A családi körben szunnyadó emlékek, megalázott szülők, idős barátok, az egyetemek bátor oktatói őrizték és továbbadták 1956 őszének értelmét, és a felnövekvő nemzedékek lelkében újra felizzott, a '80-as évekre lángra lobbant a szabadság eszméje. Volt, aki mélyen magában hordta, voltak, akik kis baráti körökben, repülőegyetemen vitatták az új kibontakozás esélyeit, megint mások szamizdat kiadásával, retorziókat magával hozó előadásokkal, falragaszokkal tiltakoztak a diktatúra ellen, biztattak szellemi és lelki autonómiára.

Ma szabad ez az ünnep. Természetesen nem tartom szükségesnek, hogy a letűnt kommunista hatalom volt haszonélvezői, '56 pufajkásai és elvarázslói ünnepeljenek. Legyen az ő ünnepük november 4. Ha e nép jól gazdálkodik a történelem kínálta lehetőséggel, nincs félnivalónk tőlük.

A történelmi esély ugyanis nem adott egyszer és mindenkorra. A pluralista demokrácia a diktatúra bukásával nem jön létre automatikusan. Kétségtelen, hogy a rendszerváltás óta eltelt időszak e tekintetben olyan eredményeket hozott, amelyek alkalmasak arra, hogy Magyarország jövője a demokratikus világrend keretei között stabilizálódjon. De nem hallgathatom el, hogy egyes csoportok – és nem is mindig az arra legméltóbbak – igyekeznek 1956 emlékét és szellemiségét, a demokratikus és nemzeti hagyományokat kisajátítani, a politikai életben olyan kizárólagosságra törekednek, ami alááshatja a ma még igen törekény demokráciát. Akik így cselekszenek, azok vétenek leginkább 1956 emlékének. A közvetlen közelünkben átalakuló államok politikai és társadalmi változásai komolyan intenek bennünket.

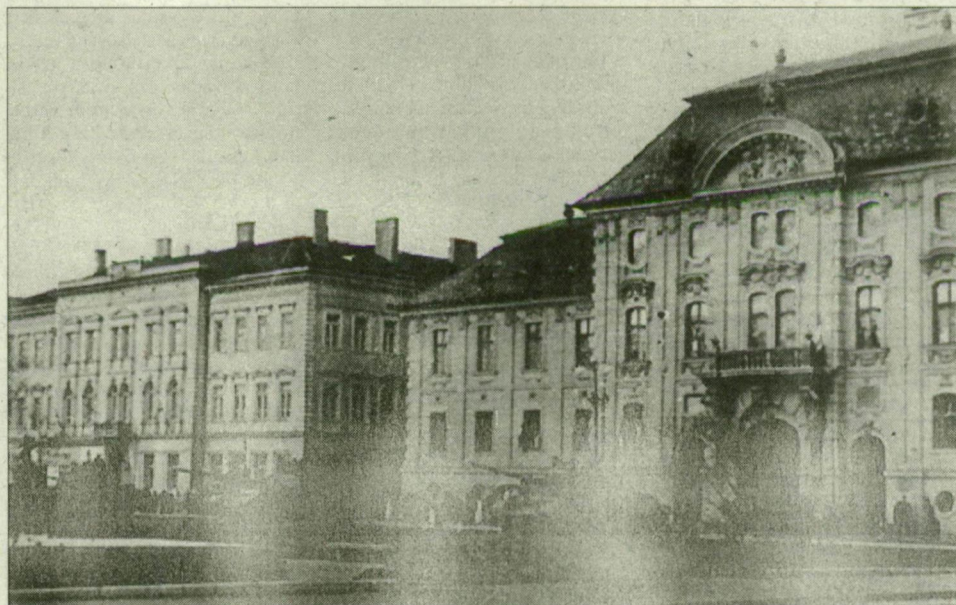
A mai világrendben semmiféle kizárólagosságra való törekvés nem lehet eredményes. Egyetlen esélyünk a dialógus. Nincs egyetlen és üdvös megoldás, nincs kizárólagos igazság, és aki a társadalom nagy csoportjainak érdekei és véleménye ellenére a maga igazát kívánja ráerőltetni az országra, az a tekintélyelvűség, a diktatúra felé fordítja ismét a hátát. A modern politikai demokráciában, így a mai Magyarországon is természetes, hogy vannak politikai különbségek, éles ellentétek. Ezeknek az ország demokratikus jövőjét szolgáló megoldása azonban csak folyamatos párbeszéddel, kompromisszumok és konszenzus alapján lehetséges. *Audiat et altera pars!* – hangzik az együttélés minimumát kifejező latin mondás.

Hallgassuk meg a másik felet türelemmel, a megértés szándékával. Nem baj, ha a véleményünk eltérő. A baj, demokratikus és nemzeti jövőnk reménytelensége akkor teljesedik ki, ha nem tudunk szót érteni, ha mindenki a maga igazát akarja feltolni a piedesztálra, ha süketek párbeszéde folyik. A történelmi esélyek ideje nagyon rövid. Évszázadok óta nem volt e népnek ekkora lehetősége, hogy megteremtse magának a nemzeti és társadalmi szabadságot. Ha képesek leszünk rá, jól sáfárcodunk 1956 hagyatékával, ha nem, akkor hiábavaló volt az a dicsőséges ősz is.

Dr. Lippai Pál
polgármester

1956. október 25. „Nem bot és vászon, hanem zászló”

1956. november 6. Csendélet